

ระดับล่างอันจะเป็นกำลังหลักในการเขื่อมโยงให้เกิดการจัดการความรู้ที่ทรงพลังและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร โดยผู้บริหารระดับกลางจะเป็นผู้เชื่อมโยงกับผู้บริหารระดับสูงในการนำความรู้ไปใช้และสืบสานในองค์กร

การนำการจัดการความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการบริการสุขภาพมีเป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและการคุ้มครองผู้ใช้บริการสุขภาพแบบองค์รวม ซึ่งการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวต้องดำเนินการร่วมกันระหว่างบุคลากรสาธารณสุขและเครือข่ายในการคุ้มครอง การจัดการความรู้เพื่อนำไปสู่ประชาชนกระทำได้ 3 วิธี คือ 1) การนำความรู้จากบุคลากรสาธารณสุขเพื่อให้บริการประชาชนอย่างถูกต้องปลอดภัยมีคุณภาพโดยทีมสาขาวิชาชีพ 2) การใช้ความรู้เพื่อทำให้ประชาชนคุ้มครองสุขภาพตนเองได้ 3) การนำความรู้ทางสุขภาพมาใช้ถ่ายทอดสู่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีความรู้เรื่องสุขภาพ จนสามารถพึงพาตันเองทางด้านสุขภาพได้ (บุญทิพย์ และพิเชฐ 2549: 28) สถานบริการต่างๆ จึงควรนำการจัดการความรู้มาใช้ในการบริการสุขภาพตามบริบทของสถานบริการนั้นๆ

สถาบันบำราศนราดูรเป็นองค์กรสุขภาพองค์กรหนึ่งที่ให้บริการการคุ้มครองผู้ป่วยโรคเอดส์ โดยถือเป็นภารกิจหลักของสถาบัน จากรัฐบัญญัติปี พ.ศ.2550 สถาบันบำราศนราดูร มีผู้ป่วยเอดส์อยู่ในความดูแลจำนวน 7,538 คน ในจำนวนนี้ เป็นผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์จำนวน 188 คน (รายงานประจำปีของสถาบันบำราศนราดูร 2550) เนื่องจากจำนวนของการติดเชื้ออีช้อร์ไอวี / เอดส์ในเด็กเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงเป็นปัญหาใหญ่ทางด้านสาธารณสุขของนานาประเทศรวมทั้งประเทศไทย (เกรียงไกร และคณะ 2544 Patella F J,et.al 2001: 338) ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพการคุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์ให้สามารถคุ้มครองเด็กได้จริงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งนอกจากจะช่วยลดภาระของครอบครัวลงแล้ว ยังช่วยลดปัญหาเศรษฐกิจและสังคม โดยรวมลงได้ และการที่จะช่วยให้ผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึงพาตันเองได้นั้น จำเป็นจะต้องให้การคุ้มครองในหลายๆ ด้านประกอบกัน รวมทั้งความเข้มแข็งด้านของตัวผู้ป่วยเป็นสำคัญ (วัลภา ครุศณกิจ 2540)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสถาบันบำราศนราดูรจะเป็นสถาบันที่มุ่งเน้นให้บริการคุ้มครองผู้ป่วยโรคเอดส์ แนวทางการจัดบริการก็ยังคงเน้นเฉพาะในสถาบันเป็นหลักขาดความเชื่อมโยงในสถานบริการสู่บ้าน รวมทั้งยังไม่มีการนำผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งครอบครัว ผู้คุ้มครอง และองค์กรต่างๆ เช่น ศูนย์ NGO ที่คุ้มครองผู้ป่วยเด็กติดเชื้ออีช้อร์ไอวี/เอดส์ มาร่วมกันคุ้มครองแบบครบวงจร ซึ่งเชื่อว่าหากได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบโดยทีมสาขาวิชาชีพ ผู้ป่วย ผู้คุ้มครอง และผู้เกี่ยวข้องมามีส่วนร่วมกันในการพัฒนารูปแบบการจัดการคุ้มครองผู้ป่วยเด็กเอดส์ของสถาบันจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กติดเชื้ออีช้อร์ไอวี/เอดส์ได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ปัจจุบันการพัฒนารูปแบบการจัดการคุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์ที่ดำเนินการอยู่มีหลายวิธี อาทิ การพัฒนาจากหลักฐานเชิงประจักษ์หรือจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

อาจจะเป็นกุ่มหรือรายบุคคล (ฟองคำ คิลากสกูลชัย 2549) การจัดการความรู้เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานหรือสร้างแนวทางการปฏิบัติงานที่เป็นเดิม (Best Practice) โดยการใช้กุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้หรือผู้มีประสบการณ์มาสนับสนุนแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เพื่อสร้างแนวทางการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของกุ่มที่ผ่านการดำเนินการหรือการปฏิบัติตามแล้วนำมาสร้างเป็นรูปแบบการปฏิบัติงานใหม่ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและมีประสิทธิภาพ

การจัดการความรู้เป็นแนวคิดที่สถาบันบัณฑารศุรให้ความสำคัญ และได้มีการนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กร โดยภาพรวมมาระยะหนึ่งแล้ว บุคลากรได้รับการเตรียมความพร้อมและต่างก็มีความรู้ความเข้าใจในการนำแนวคิดการจัดการความรู้มาพัฒนาองค์กร ซึ่งก็ได้ผลเป็นที่พอใจ เฉพาะบางหน่วยงานที่มีการจัดการความรู้ แต่ยังไม่มีการนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบเพื่อการจัดการคุณภาพผู้ป่วยที่มีปัญหา โดยเฉพาะผู้ป่วยเด็กโรคเดอดส์ที่ยังไม่มีรูปแบบการจัดการคุณภาพที่ชัดเจน เช่น โคงในทีมสาขาวิชาชีพในสถาบันและเครือข่ายผู้คุ้มครองทั้งตัวผู้ป่วยเอง จากความสำคัญของปัญหาในการจัดการคุณภาพผู้ป่วยเด็กโรคเดอดส์ ผู้วัยรุ่นในรูปแบบหัวหน้าตีกเด็กป่วยจึงมีความประสงค์ นำแนวทางการจัดการความรู้ของ/nona และทางคิวชิมานนำร่องในการพัฒนารูปแบบการจัดการคุณภาพผู้ป่วยเด็กโรคเดอดส์และจัดการความรู้ของแผนกุมารเวชสถาบันบัณฑารศุร เพื่อให้ผู้ป่วยเด็กโรคเดอดส์ได้รับการคุณภาพอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพซึ่งจะช่วยให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดี ลดปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจ นอกจากนี้กระบวนการจัดการความรู้ที่ดำเนินการให้ทุกฝ่ายโดยเฉพาะบุคลากรมีส่วนร่วม จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการคุณภาพผู้ป่วยเด็กโรคเดอดส์ ของสถาบันบัณฑารศุร โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ของ/nona และทางคิวชิ

2.2 เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการคุณภาพผู้ป่วยเด็กโรคเดอดส์ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในสถาบันบัณฑารศุร

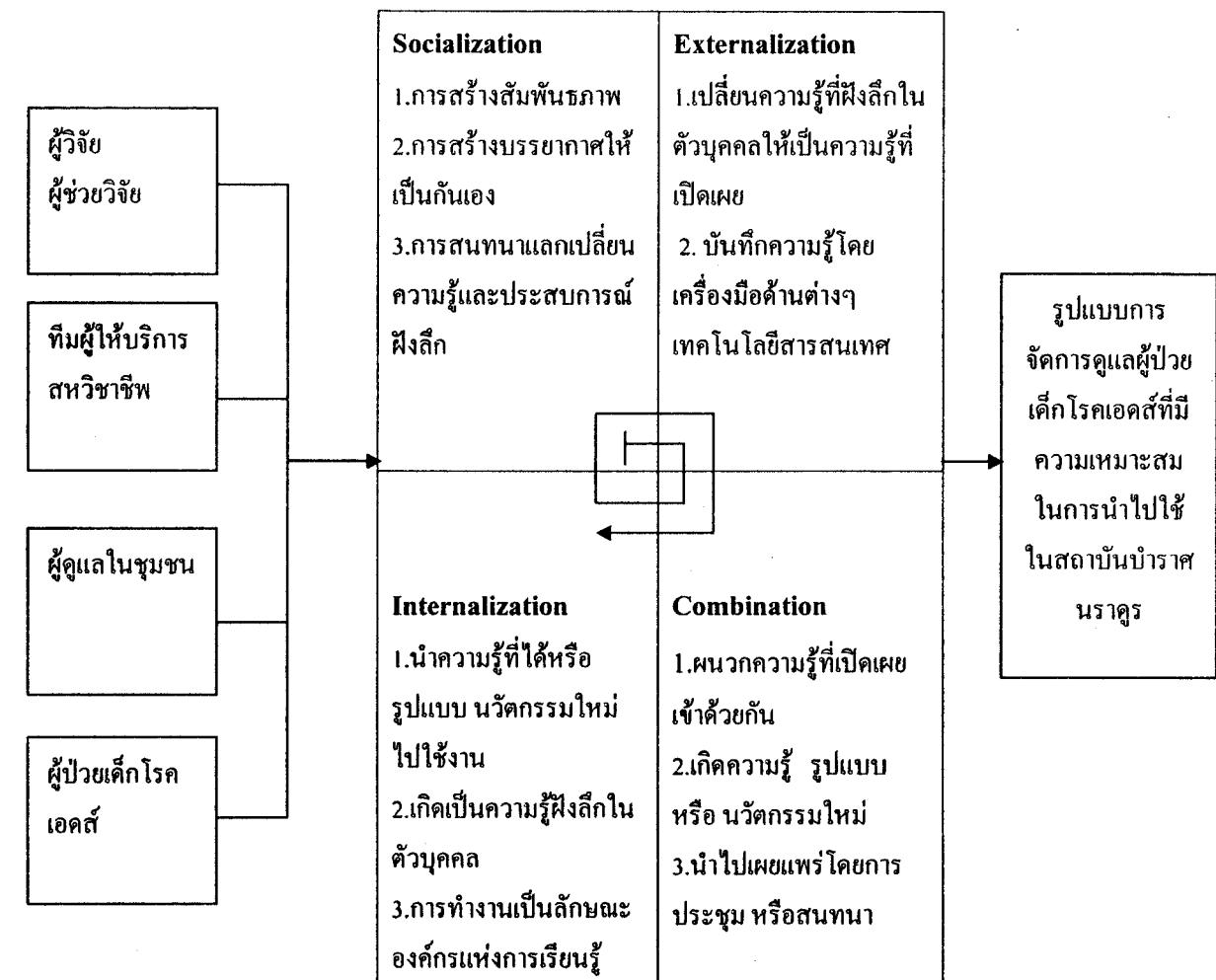
3. ประเด็นปัญหาการวิจัย

3.1 รูปแบบการจัดการคุณภาพผู้ป่วยเด็กโรคเดอดส์ที่พัฒนาขึ้นจากการกระบวนการจัดการความรู้ตามแนวคิดของ/nona และทางคิวชิมีลักษณะเป็นอย่างไร

3.2 รูปแบบการจัดการคุณภาพเด็กโรคเอคส์จากการจัดการความรู้ตามแนวคิดของ
โนนากะและ ทากิวชิ มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใดที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการสร้างความรู้ โดยการรวมความรู้จัดเก็บ
แลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้จากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลหนึ่ง มีการจดบันทึกรวบรวมเป็นคลังความรู้
และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประสิทธิผล โดยใช้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดเข้าสู่กระบวนการจัดการความรู้
กระบวนการจัดการความรู้ตามรูปแบบของ โนนากะและ ทากิวชิ เป็นความรู้ออกเป็น 2 ประเภทคือ
Tacit knowledge และ Explicit knowledge รูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ตามกรอบแนวคิด
ของ Nonaka และ Takeuchi เรียกว่า “ SECI ” (Socialization Externalization Combination
Internalization) (Nonaka and Takeuchi 2004: 54-66) Socialization เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เมื่อ
ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ Explicit knowledge คือ Externalization ต่อจากนั้น พนักความรู้ที่ได้
จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดออกเป็นความรู้ในรูปแบบ Explicit knowledge เข้าด้วยกัน คือ
Combination ได้รูปแบบการจัดการคุณภาพเด็กโรคเอคส์ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม
ของการนำรูปแบบไปใช้ ก่อนนำสู่ Internalization ในตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือเข้ากระบวนการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นเกลียวความรู้ต่อไป ในขณะการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้เข้าร่วมสนทนา
บางท่านอาจผ่านกระบวนการ Internalization ได้โดยการนำสิ่งที่ผู้เข้าร่วมสนทนาเล่าให้ฟังไป
ปฏิบัติจริงเกิดเป็น Tacit knowledge ของบุคคลนั้น

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ชุด

ชุดที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในช่วงการวิจัยตามกระบวนการ “ SECI Model ”

(SECI knowledge conversion process model) ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มเลือกแบบ เฉพาะเจาะจง คือ ผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ (ผู้ป่วยและผู้ดูแลผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์) ของแผนก ภูมารเวช สถาบันบำราศนราดูร ในระหว่างเดือน มิถุนายน กันยายน พ.ศ. 2550

1) กลุ่มผู้ดูแลที่เป็นเจ้าหน้าที่ในระบบสุขภาพของสถาบันบำราศนราดูร ประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักโภชนาการ เภสัชกร พยาบาลให้คำปรึกษา นักเทคนิคการแพทย์ จำนวน 15 คน

2) กลุ่มผู้ดูแลผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์ในชุมชน ประกอบด้วย บิดา มารดา ผู้ปกครอง ผู้ดูแลในศูนย์ส่งเสริมฯ จำนวน 20 คน

3) กลุ่มผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์ จำนวน 16 คนเลือกผู้ป่วยเด็กที่มีสุขภาพดีสามารถสนทนากลุ่มได้ ที่มารับบริการที่สถาบันบำราศนราดูร ณ.ช่วงเวลาหนึ่น

ชุดที่ 2 กลุ่มตัวอย่างในช่วงการวิจัยประเมินความเหมาะสมสมของรูปแบบการจัดการ คุณผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์ ในระหว่างเดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551

ประชากร คือผู้เชี่ยวชาญในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์ของสถาบันบำราศนราดูร และผู้มีความรู้ทางวิชาการการพยาบาลเด็กนักสถาบันบำราศนราดูร

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในการนำรูปแบบการจัดการคุณผู้ป่วยเด็ก โรคเอดส์ไปใช้ จำนวน 14 คนและผู้มีความรู้ทางวิชาการการพยาบาลเด็กนักสถาบันบำราศนราดูร จำนวน 1 คน

6. ข้อจำกัดในการวิจัย

6.1 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาในการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ทำการ วิจัยใน phase แรกของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) คือ การใช้การจัดการ ความรู้ตามแนวคิดของในน้ำใจและทำคิวชิเพื่อการศึกษาสภาพการจัดการคุณผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์ และนำผลมาประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการคุณผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์ โดยไม่ได้นำไปทดลอง ใช้ แต่ได้นำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปประเมินความเหมาะสมโดยให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ร่วม กระบวนการจัดการความรู้ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ การนำรูปแบบไปใช้จริง

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 ผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์ หมายถึง ผู้ป่วยเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยว่าติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ โดยมีผลเลือดเป็น HIV positive และรับประทานยาต้านไวรัสมาอย่างน้อย 6 เดือน อายุตั้งแต่ 5-14 ปี ซึ่งมีอาการหรือไม่มีอาการของภาวะโรคเอดส์โอกาส

7.2 กลุ่มผู้ดูแลผู้ป่วยเอดส์ หมายถึง ผู้ปกครอง พ่อแม่ เจ้าหน้าที่ศูนย์หรือสถานสงเคราะห์ ผู้ดูแลผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์เมื่อใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านหรือสถานสงเคราะห์

7.3 กลุ่มผู้ให้บริการ หมายถึง บุคลากรทางการแพทย์แผนกุมารเวชและทีมสาขาวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล เภสัชกร โภชนากร เทคนิคการแพทย์ พยาบาลให้คำปรึกษา นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา

7.4 กลุ่มผู้ใช้บริการ หมายถึง ผู้ดูแลผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์และผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์

7.5 การจัดการความรู้ หมายถึง การถ่ายทอด ความรู้ ประสบการณ์ ทักษะต่างๆของบุคคลโดยการสนทนากลุ่มเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะใหม่ๆหรือความรู้ฝังลึกขึ้นในตัวของบุคคลอื่นและนำไปใช้ประโยชน์ กระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย การจัดการความรู้ตามแนวคิดของในนากะและทาคิวชิ มี 4 ขั้นตอนคือ Socialization Externalization Combination Internalization เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์ของสถาบันบำราศนราดูร

7.5.1 Socialization หมายถึง การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล หรือประสบการณ์โดยการตรองระหว่างผู้บุกเบิกและผู้ฝังในกลุ่มผู้ให้บริการ และผู้ใช้บริการ

7.5.2 Externalization หมายถึง การรวบรวมความรู้ที่ได้จากการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อกมาเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการแปลงความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ในตัวบุคคลออกมานเป็นความรู้ที่เปิดเผย (Explicit Knowledge) ในลักษณะการบันทึก จัดหมวดหมู่และลงรหัสของข้อมูลการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ

7.5.3 Combination หมายถึง การนำความรู้ที่เปิดเผยที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้รวมและผูกความรู้ได้รูปแบบการจัดการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคเอดส์ของสถาบันบำราศนราดูร ซึ่งถือเป็นความรู้ใหม่ที่ผู้เข้าร่วมสนทนาสามารถนำไปปฏิบัติได้

7.5.4 Internalization หมายถึง การนำความรู้ใหม่ที่ได้จากการสนทนาไปปฏิบัติ เป็นความรู้ที่ฝังลึกในตัวเองของผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาในผู้ใช้บริการ

7.6 Tacit Knowledge หมายถึง ความรู้ที่อยู่ในตัวของบุคคล เกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ ประสบการณ์ ความรู้ชนิดนี้พัฒนาและแบ่งปันกันได้ ในกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ

7.7 Explicit Knowledge หมายถึง ความรู้ที่เผยแพร่เป็นเหตุเป็นผล สามารถรวบรวม และถ่ายทอดออกมายังรูปแบบต่างๆได้ เช่น แบบบันทึก การลงรหัส ลงโค้ด ข้อมูลหน่วยรูปแบบเอกสารต่างๆ ซึ่งทำให้คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

7.8 การสนับสนุน หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการในเรื่องการคุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเด็กสืบย่างมีเป้าหมาย

7.9 รูปแบบการจัดการคุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเด็กสืบ หมายถึง แนวปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นโดยกระบวนการจัดการความรู้ตามแนวคิดของ/nonaka และ tanaka เพื่อช่วยให้ผู้คุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเด็กสืบ ได้แก่ผู้ให้บริการด้านสุขภาพและผู้ใช้บริการอันได้แก่ผู้คุ้มครองผู้ป่วยที่บ้านใช้เป็นแนวทางการจัดการการคุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเด็กสืบ โดยเริ่มต้นแต่ผู้ป่วยเข้ามารับการรักษาในสถาบันบำราศนราดูร จนกลับบ้านรวมทั้งแนวทางการติดตามการคุ้มครองย่างต่อเนื่องครบวงจรแบบองค์รวม การคุ้มครองผู้ป่วยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย

7.10 ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการคุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเด็กสืบ หมายถึง รูปแบบการจัดการคุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเด็กสืบที่สร้างขึ้นด้วยกระบวนการจัดการความรู้ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการคุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเด็กสืบได้โดยการประเมินครอบคลุม ในเรื่องของขอบเขตและเป้าหมาย ผู้ร่วมพัฒนารูปแบบ ความแม่นยำของรูปแบบการพัฒนา ความชัดเจนและการนำเสนอรูปแบบ การมีอิสระในการให้ข้อมูล การนำไปใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

7.11 พยานาลัย หมายถึง พยานาลัยวิชาชีพของสถาบันบำราศนราดูรที่มีประสบการณ์การคุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเด็กสืบมากกว่า 5 ปี

7.12 คุณภาพชีวิตที่ดีของเด็ก หมายถึง เด็กสามารถมีชีวิตได้อย่างปกติตามสมควรกับ อัตภาพ ได้แก่ ไปโรงเรียนได้เหมือนเด็กทั่วไป การเจริญเติบโตอยู่ในเกณฑ์ปกติ จำนวนครั้งของ การป่วยที่ต้องนอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาลน้อยกว่า 1 ปี / ครั้ง

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 กระบวนการจัดการความรู้ที่นำมาใช้ในการสร้างรูปแบบเป็นการสร้างให้ผู้คุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเด็กสืบเผยแพร่ความรู้และเทคนิคต่างๆที่ดีๆในการคุ้มครองผู้ป่วยเด็กโรคเด็กสืบผู้ร่วมกลุ่มสนับสนุน กลุ่มเดียวกัน

8.2 ได้รูปแบบการจัดการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคเอคส์ที่เหมาะสมเป็นของสถาบันบำราศนราดูร และเชื่อว่าหากได้นำมาใช้จะช่วยให้ผู้ป่วยเด็กโรคเอคส์ได้รับการดูแลรักษาจากสถาบันบำราศนราดูร และกรอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ

8.3 เป็นการสร้างและนำร่องการใช้การจัดการความรู้ในหน่วยงานอันจะเป็นตัวอย่างสำหรับนำไปใช้ในหน่วยงานอื่นๆของสถาบันบำราศนราดูรต่อไป